

УДК 7.035.071.:8

Антоніна **Андрійовська**

аспірантка Львівської національної академії мистецтв

Літопис українського народу в графіці Олени Кульчицької

Анотація. У статті відображено дослідження історичної теми в графічному доробку видатної української художниці, ученого-етнографа, педагога, громадського діяча О. Кульчицької. Твори систематизовано та проаналізовано в хронологічній послідовності: від княжих часів і до часів мисткині. Здійснено аналіз літератури, присвяченої досліджуваній темі. Введено в науковий обіг три недосліджені досі твори з фондів Національного музею у Львові ім. А. Шептицького: дереворит «Хрещення Русі» (1938) та лінорит «Емігранти» (1948). Показані ті аспекти історії українського народу, що цікавили художницю, мотиви звернення до тієї чи іншої теми.

Ключові слова: графіка О. Кульчицької, ліногравюра, дереворит, історичний жанр.

Нині особливо гостро постало питання національної ідентифікації та громадянської свідомості, тому став актуальним пошук так званих «прикладів для наслідування» серед історичних постатей України. Такою постаттю можна вважати Олену Львівну Кульчицьку — унікальний і багатогранний феномен українського мистецтва першої половини ХХ ст. час, коли жінки з вищою художньою освітою були крайньою рідкістю, вона стала першою жінкою художником у Галичині.

Але це не головне досягнення О. Кульчицької. Вражає різноманітність і обсяг спадщини, яку вона залишила: олійний живопис, акварель, різні види станкової графіки, книжкова графіка, художнє ткацтво, проектування меблів, моделювання одягу, ескізи для кераміки, роботи на емалі та по металу, скульптура. І в кожному з цих напрямків образотворчого мистецтва вона досягла успіху. Не варто забувати й про дослідження народного мистецтва, педагогічну й громадську діяльність художниці. За такий широкий

спектр творчості та різнобічний талант дослідники приписують їй епітети «багатогранна», «універсальна», «велична», «видатна» та порівнюють з Іваном Франком і Лесею Українкою.

Батьки О. Кульчицької, вихідці з давніх українських родів, ще змалку прищеплювали дітям громадську свідомість і відчуття відповідальності перед своїм народом. Тому закономірно, що вихована таким чином О.Кульчицька присвятила творчу діяльність українському народу та популяризації мистецтва серед простих людей. Художниця вирішила, що найкраще досягти цієї мети можна за допомогою графіки: «Думаючи про те, яке завдання має сповнити мистецтво, щоб могло промовляти до якнайширших кіл нашого народу, дійшла я висновку, що найвідповіднішим родом мистецтва є графіка. Вона своєю технікою, оформленням і свободою виразу має всі прикмети, щоб промовляти зрозумілою мовою» [14, с. 5].

Мистецтвознавці почали цікавитися творчістю О. Кульчицької, від її дебюту 1909 р. У дорадянський період її творчість висвітлювали І. Труш [22], М. Голубець [3], Л. Федорович-Малицька [5], І. Крип'якевич [11], М. Драган [4] та інші. Переважно то були короткі довідки з нагоди чергової виставки художниці або ж якоїсь вузької проблематики (тема воєнних картин мисткині, дереворити, килимарство і т.п.).

Ширше діяльність О. Кульчицької досліджували в радянський період: І. Сенів [21], А. Попов [18], В. Касіян [13], В. Свенціцька [19], А. В'юник [1] та ін., робили спроби більш фундаментального аналізу її спадщини. Проте творчість художниці розглядали тоді через панівну ідеологічну призму. З цієї причини велику кількість її творів, зокрема, на релігійну тематику, було проігноровано.

Можливість об'єктивно аналізувати діяльність художниці з'явилася за часів української незалежності. Було видано велику кількість статей і монографій: Л. Волошин [2], Л. Кость [8-10], О. Семчишин-Гузнер [20], О. Кіс-Федорук [6; 7] та ін.

Загалом, діяльність О. Кульчицької завжди була і залишається актуальною для багатьох мистецтвознавців. Кожен дослідник знаходив щось цікаве для себе, незалежно від сфери інтересів, оскільки її діяльність охопила більшість галузей українського мистецтва. Але й досі ще є певні прогалини у вивченні її творчості. Зокрема, окремо не досліджувався історичний жанр у її графіці, а окремі роботи цього жанру навіть не згадувались.

Саме тому об'єктом нашого дослідження стали графічні твори О. Кульчицької на тему історії українського народу. Предметом дослідження є особливості розвитку історичного жанру в графіці мисткині.

Олена Кульчицька, прагнучи надихнути український народ до боротьби та на подолання почуття меншовартості, висвітлювала найяскравіші видатні сторінки української історії. Зокрема, значний інтерес становить створений у 1918 р.і цикл дереворізів «Історія княжих часів». Це серія портретів історичних постатей княжої доби: «Кий», «Князь Святослав», «Княгиня Ольга», «Володимир Великий», «Ярослав Мудрий», «Мономах». Цикл розпочинається із зображення першого київського князя Кия. Це постать великого та могутнього воїна на пагорбі, за спиною якого — краєвид Дніпра. Справа, вдалині видніється його дружина поруч з язичницьким ідолом [10, с. 10; 21, с. 84].

Ще один дереворит циклу зображує Ярослава Мудрого на тлі Святої Софії. Його величава монументальна фігура зображена в тричвертному розвороті до монахів, які ретельно записують слова правителя. У правій руці князь тримає сувій як символ його мудрості, а лівою спирається на руків'я меча — символ могутності [9, с. 7; 10, с. 159].

Як окрему групу цього історичного циклу можна розглядати серію композицій, що відображають занепад Київської Русі: «Княжі міжусобиці», «Київ 1240 р.», «Князі-ізгої», «Велика руїна» [21, с. 86].

Гравюри циклу історії княжих часів було створено, щоби розповісти про колишню велич українських пращурів і про причини занепаду могутньої держави. Ця серія була поширена по всій Західній Україні. І так само, як і серію українських святих, її можна було побачити в кожній школі та селянській хаті [21, с. 86].

1938 року з нагоди 950-ліття хрещення Київської Русі О. Кульчицька створює дереворит «Хрещення Русі». У центрі композиції зображено князя, що тримає жезл з великим хрестом. Справа за ним стоїть княгиня, а попереду – єпископ, який читає Євангеліє. На передньому плані розташовано фігури чоловіків і жінок, загорнутих у тканину, вони шанобливо схилилися перед розкритим Євангеліє. На задньому плані видніється княже військо на тлі міста [14].

До теми руських князів О. Кульчицька повернеться ще раз 1956 р. — до 700-річчя Львова вона створює триптих «Галицькі

князі» У техніці ліногравюри. Художниця зобразила трьох великих князів Галицько-Волинського князівства: Ярослава Осмомисла, Романа Мстиславича та Данила Галицького. Ця робота втілила 80-річний досвід художниці й стала завершальним акордом її творчості [10, с. 254].

1934 р. О. Кульчицька працює над циклом «Славні жінки минулого», присвячений жінкам-героїням часів татарської навали: «Олеся», «Сотникова з Буші», «Княгиня Романова», «Марта Борецька», «Княгиня Ольга», «Ведмедівська сотниківна». Зокрема, композиція «Олеся» розповідає про сільську дівчину, яка врятувала рідне село, завівши татар у болото. Гармонійні риси тендітної дівчинки контрастують з деформованими й грубими фігурами й обличчями татар, що підкреслює ставлення авторки до персонажів. «Сотникова з Буші» переказує легенду про невідому героїню, яка, рятуючи місто, пожертувала своїм життям — підірвавши діжку з порохом, щоб знищити ворогів [9, с. 6; 21, с. 108].

Ще одна композиція циклу — «Княгиня Романова», на якій зображено дружину галицького князя Романа Мстиславича, яка оберігає синів від змовників-бояр. Її постать зображено на тлі арки, що створює враження ореолу. Пластичне вирішення ліній одягу є співзвучними з іконописними. «Прямі строгі форми посилюють монументальне звучання зображення», — зазначає І.В. Сенів у нарисах про її життя та творчість. Відтворюючи події минулого, О. Кульчицька звертається до стилістики більш давнього мистецтва, зокрема, до середньовічної гравюри або іконопису [21, с. 109].

Не раз О. Кульчицька зверталася у своїй творчості до історичних подій, які відображали боротьбу українського народу за національне визволення. Зокрема, 1934 р. створює дереворит «Козаки в поході». На тлі численної козацької армії зосереджено увагу на одному козакові. Він робить широкий крок уперед, двома руками тримає шаблю. У виразі його обличчя та рухах читається рішучість і готовність до бою [15].

У період Другої світової війни, під час німецької окупації О. Кульчицька, у надії на визволення Львова, знову звертається до теми козаччини і 1941 р. працює над дереворитом «Хмельницький під Львовом», у якому відображає облогу Львова в період національно-визвольної війни українського народу 1648-1654 років [8, с. 232; 21, с. 146].

Через рік, у 1942-му, мисткиня повертається до цієї ідеї та створює дереворит «Кривоніс здобуває Високий замок». Це багатофігурна композиція, яка зображує як козаки на чолі з Максимом Кривоносом визволяють львівську фортецю «Високий замок» [8, с. 232; 21, с. 150].

Неодноразово О. Кульчицька зверталась у своїй творчості до постаті легендарного народного героя, ватажка опришків — Олекси Довбуша. 1935 році створила дві ліногравюри «Довбуш» та «Довбуш — опікун бідних», які увійшли до циклу «Гуцульщина». На першій зображено ватажка опришків, який слухає народну думу. Як зазначає І. Сенів: «В народній творчості повстанці черпають сили для боротьби — така ідея твору». Другий твір показує Довбуша на тлі характерного карпатського пейзажу. Його постать звучить велично та монументально. Лівою рукою герой спирається на бартку, а правою дає мішечок з грішми жінці з дитиною. Цим мисткиня підкреслює «соціальний характер боротьби ватажка опришків» [21, с. 110-111].

До цієї теми художниця повернеться в період після Другої світової війни. 1945 р. створить дереворит «Довбуш на тлі гір» і гравюру «Довбуш і Ксеня». А 1947 р. вийде драматичний твір — дереворит «Смерть Довбуша» [21, с. 150].

О. Кульчицька за своє довге життя стала свідком багатьох подій українського народу, які також знайшли своє відображення в її творчості. Однією з болючих і нині актуальних тем її творчості є проблема еміграції. Історики виділяють три хвилі української еміграції: 1) з останньої чверті XIX ст. до Першої світової війни; 2) час між Першою і Другою світовими війнами; 3) період після Другої світової війни. Свідком усіх цих хвиль стала О. Кульчицька. Поневіряння людей, які змушені були залишати свої рідні домівки, глибоко вразили її. Тому художниця однією з перших підняла тему еміграції в українському образотворчому мистецтві.

Нову тематику для естампної графіки О. Кульчицька відкрила твором «За море» (1914). На цьому офорті зображено сім'ю з п'яти осіб. Двоє старших дітей востаннє дивляться на рідну домівку. Мати, закривши обличчя фартухом, плаче. До глядачів повернуті обличчям лише батько з великим клунком на плечах і найменше дитя, яке розгублено тримається за татову сорочку. На задньому плані зображено осиротілу хату з подвір'ям. У цьому творі художниця вводить досить товсту лінію, яка не є характерною для

пластики офортів. Таким чином, вона виділяє перший план, а також підкреслює трагічність сцени [9, с. 6; 21, с. 62-63].

Художниця ще не раз повертатиметься до цієї тематики. 1943 р. у період Другої світової війни, з'являються нові дереворити «У світ за очі», «Зруйноване гніздо», які присвячені темі воєнного лихоліття та еміграції. Перший твір розповідає про тяжку долю бідної сім'ї. На тлі спустошеного сільського пейзажу, біля возу без коня стоїть боса жінка з двома дітьми. Мати пригортає немовля до грудей. В усій її постаті читається відчай та безпорадність. Старша дочка сидить, підперши голову рукою. Ця поза відображає покірну байдужість до втраченого дитинства. На возі складений весь убогий крам сім'ї. Відчуття безнадійності цієї сцени посилюється відсутністю зображення чоловічої фігури, навіюючи думки про те, що годувальник сім'ї — батько і чоловік уже загинув [8, с. 232; 9, с. 6].

До теми еміграції О. Кульчицька повернеться і 1948 р., створивши лінорит «Емігранти» (також «Переселенці»). У цьому творі зображено віз, запряжений двома конями, у якому сидить жінка з немовлям, збоку до неї прихилилася друга дитина. Перед возом йде хлопчик і веде на повідку собаку. По обидва боки возу йдуть два чоловіки. Віз наповнений клунками, а до возу прив'язане теля. Очевидно, що тут усе скромне майно сім'ї [16].

У період Першої світової війни О. Кульчицька із сім'єю під загрозою заслання в Телергоф змушена була виїхати до Відня, де долучилася до роботи Комітету допомоги пораненим українським воякам. Цей комітет видав серію листівок з репродукціями акварелей мисткині на користь голодуючих вигнанців. До серії увійшли твори, що змальовують трагедії принесені війною українському народу: «Чорна хмара... Серпень 1914 року», «Війна — втікачі», «Могили борців», «Доля українських утікачів», «Жертви війни», «Мати Божа, рятуй наш край». Акварель «Війна — втікачі» (1914) зображає сім'ю, яка рятується від небезпеки. Першою йде жінка з двома малими дітьми, позаду неї — троє чоловіків, які ведуть на мотузці годувальницю-корову. На задньому плані — палаюче село з характерними бойківськими хатами [21, с. 70-71].

Ще одна акварель «Чорна хмара... Серпень 1914 року» є дуже експресивною. Тут зображена мати з двома дітьми. Старший син зігнувся під тягарем пакунка з останніми пожитками. Жінка пригортає до себе немовля, у виразі її обличчя та в рухах читається

сильна тривога. На три беззахисні постаті насувається з горизонту чорна хмара. І лише напис внизу «Чорна хмара... Серпень 1914 року» вказує на небезпеку, від якої вони рятуються [21, с. 70].

Акварель «Жертви війни» (1915) передає всю трагічність наслідків війни. Цю композицію О. Кульчицька розвинула в офорті з такою самою назвою. На передньому плані батько копає могилу. Поруч лежить мертве дитя, над яким схилилася у плачі мати. Молодша дочка беззахисно тулиться до матері, а на горизонті — безкінечна вервичка силуетів вигнанців, які змушені покинути свій дім і йдуть у невідомість [21, с. 72].

Картини війни, масових арештів, розстрілів, виселення українського народу в австрійські концтабори, голоду, епідемії, смерті позначилися на тематиці творчості художниці та в багатьох її роботах: «Татарське лихоліття», «Тезей», «Апофеоз», «Чорна хмара війни», «Йде смута ...», «Два брати», «На Могилі», «Могили борців», «Матір Божа, спаси наш край», «За справедливість», «За рідний край», «Сироти», «Життя перемагає», «Втікачі» [7, с. 20; 9, с. 6; 21, с. 175].

У творі 1915 р. «Татарське лихоліття» О. Кульчицька провела паралелі між поневіряннями її сучасників через масові арешти та депортацію зі знедоленням народу через навалу татар у XIII ст. Прості люди, старі діди, жінки та діти ідуть знесилені та хворі, падаючи по дорозі в супроводі поневолювачів [21, с. 73].

Справжні причини війни відображає одна з найяскравіших робіт цього періоду — офорт 1915 р. «Молох війни». О. Кульчицька зобразила величезного лицаря, зібраного з монет і грошових купюр, у шоломі зі змією та в обладунках, з медальйоном «800%» на грудях. Цей лицар стоїть по литки в трупах людей і байдуже згрібає їх вилами на купи. Цим він втілює винуватця війни, людських страждань і смертей — капітал. Моторошність картини посилює обрис смерті з косою, що видніється у небі [21, с. 74].

Під враженням воєнних дій О. Кульчицька створила серію робіт на тему Січового стрілецтва (1914-1915). До серії увійшли сім дереворитів: «Гуцули-добровольці», «Під чужим небом», «Діти-герої», «Хоробрі галицькі полки», «Орлиці в горах» («Орлиці в Карпатах»), «Полеглий стрілець». «Полеглим» та «Українські січові стільці» [7, с. 19; 9, с. 6; 23, с. 25].

Ідею жертвовного служіння народу мисткиня втілила в кольоровому лінориті 1916 р. «Стрілецька кров», що також увійшов до циклу УСС. Гравюра зображає смертельно пораненого молодого

військового у формі січових стрільців. З його рани на грудях проросла виноградна лоза, з грона якої в чашу з тризубом стікає кров [7, с. 20; 23, с. 37].

У циклі, присвяченому Січового стрілецтва, О. Кульчицька розпочала відновлення пластичних і стилістичних традицій давніх українських дереворитів. Ця тенденція розвинулась у наступних її циклах: «Історія княжих часів» (1918), «Українські письменники» (1920), «Славні жінки минулого» (1934), а також у дереворитах на релігійну тематику [6, с. 18].

У відповідь на пацифікацію 1930 р., яку провів польський уряд у вигляді репресій, О. Кульчицька створює цикл гравюр «Лихоліття українського народу»: «Селянське повстання», «Приїзд колоністів», «Підневільна праця», «Колонізація», «Вивіз народного майна», «Затримаємо навалу», «Поможіть», «В обороні прав» [9, с. 7; 21, с. 100].

Окрім двох світових воєн, О. Кульчицька стала свідком ще однієї трагедії українського народу — голодомору 30-х років у Східній Україні. У часописі «Жіноча доля» вона написала звернення до своїх сучасників «Брат братові», у якому йшлося про голодомор і прохання допомогти співвітчизникам. Також цій темі художниця присвятила низку творів 1933 р., серед них — офорт «Мати» і ліногравюра «За колючим дротом». Остання композиція виділяється особливим драматизмом. На передньому плані зображено виснажену, вбиту горем матір. На її руках лежить неприродно худеньке тільце малої дитини. На задньому плані пшеничне поле, відгороджене колючим дротом і змордоване дитя, яке з останніх сил тягнеться за колоском [20, с. 93-94].

Героїчні події кінця 1938 р., наслідком яких стало проголошення автономії Закарпаття та створення Карпатської України, 1939 р. надихнули О. Кульчицьку на створення гравюри «Срібний дзвін». Це багатофігурна композиція, центральною постаттю якої є священик. Очевидно, це о. Августин Волошин, провідний діяч українського національного руху на Закарпатті. Ліворуч від нього зображено стрільців з двома прапорами: жовто-блакитний з тризубом і прапор Карпатської України із зображенням ведмедя. Поруч із стрільцями ідуть верховинці, а на задньому плані зображено школярів за партами. По діагоналі твору білим контуром зображено дзвін, що дзвонить. Л. Кость зазначає, що напис на дзвоні «1034 – ЯР» «нагадує про епоху Ярослава Мудрого, який у свій час приєднав до Русі-України Червенські городи». Мистки-

ня плекала надію, що ця подія надихне всю Україну до боротьби та стане першим кроком державності [8, с. 227-228].

Під впливом подій Другої світової війни та окупації німецькими військами Львова тема війни знову стала провідною у творчості О. Кульчицької. Так, 1941 р. з'явилися ліногравюри «Війна» та «Бог війни». Остання — алегорична композиція, що зображає товстого «божка», що танцює на людських трупах з воєнними трофеями в руках [21, с. 148].

1943 року для відображення жахливих наслідків війни мисткиня звертається до народної творчості та створює дві ліногравюри — «Зруйноване гніздо» та «Ой, біда чайці небозі», у яких розкриває криваві руйнівні — наслідки фашистської агресії [21, с. 148-150].

Після визволення Львова від німецької окупації тема війни у творчості О. Кульчицької ще певний час була присутня: дереворит 1945 р. «Жах війни», ліногравюра того самого року «Герої»; ліногравюри 1947 р. «Війна на селі», «Німецький табір», «Німці в селі». У творі «Німці в селі» показані руїни та пожежа. На тлі полум'я видніються два силуети: постать у німецькій військовій формі впритул цілиться у селянина. На передньому плані обличчям до глядача зображена жінка. Вона відчайдушно втікає, схопивши похапцем двох своїх малих дітей [21, с. 150-152].

За своє довге життя О. Кульчицька стала свідком багатьох трагедій українського народу. Вона ніколи не залишалася осторонь, коли привертала увагу громадськості до тієї чи іншої проблеми, а коли мала змогу — допомагала ділом. Докази цього знаходимо в статті О. Падовської «Трагедія села Малковичі», присвяченій насильницькій депортації українських селян 1945 р., під час якої було вбито 114 осіб за одну ніч. Тут авторка пише: «На самотніх ескізних замальовках кількакратно віддзеркаленої в свідомості поколінь дійсності скінчився би пошук малківського сліду по таборах Європи, коли б не та обставина, що за селянами обстали мисткиня О. Кульчицька та письменниці Марійка Підгір'янка, Катря Гриневичева». Також дослідниця розповідає, що творчість трьох однодумців перегукується, оскільки вони стали свідками тих самих подій. У повісті «Непоборні» Катрі Гриневичевої увійшли короткі новели, співзвучні з творами О. Кульчицької, а назва одної з новел збігається з назвою деревориту 1915 р. «Під чужим небом». Обидва твори розповідають трагічну історію швачки Параски Гоголь [12, с. 32].

Олена Кульчицька виступає яскравим взірцем громадянки та патріота. Усе своє життя вона присвятила служінню українському народові засобами мистецтва. Щоби надихнути людей до боротьби за свої права та нагадати про велич українських пращурів, вона зверталася до видатної історії: княжої доби, козаччини тощо. Не залишалася байдужою мисткиня і до сучасного їй життя. Неодноразово реагувала на політичні й соціальні події та привертала увагу громадськості коли засобами образотворчого мистецтва, коли словом до тих з них, що були несумісними з моральними принципами та правом кожного народу на свободу і незалежність.

1. В'юник А. Олена Кульчицька / А. В'юник. — К. : Мистецтво, 1969. — 58 с.
2. Волошин Л. Із плеяди творців українського модерну: Олена Кульчицька / Л. Волошин // Галицька Брама. — 2007 (вересень-жовтень). — № 9-10. — С. 9-14.
3. Голубець М. Творчість Олени Кульчицької / М. Голубець ; ред. і передмова М. Осінчука. — Львів : Вид-во АНУМ, 1933. — 20 с. : 12 іл.
4. Драган М. Виставка праць О.Кульчицької / М. Драган // Наші дні. — 1943. — Ч. 6 (червень). — С. 8.
5. Каталог мистецької виставки мистця О. Кульчицької / [вступ. ст. Л. Федорович-Малицької]. — Львів : УЦКСПУОМ, 1943. — 33 с.
6. Кіс-Федорук О. Графіка Олени Кульчицької / О. Кіс-Федорук // Арт-клас. — 2007. — № 3-4. — С. 18-20.
7. Кіс-Федорук О. Мистецтво графіки – як відображення творчих пошуків і становлення особистості Олени Кульчицької / О. Кіс-Федорук // Галицька Брама. — 2007 (вересень-жовтень). — № 9-10. — С. 17-20.
8. Кость Л. Естетичні й духовні доміанти львівського періоду творчості (1939-1944) Олени Кульчицької / Л. Кость // Літопис Національного музею у Львові імені Андрея Шептицького. — 2010. — № 7(12). — С. 227-235.
9. Кость Л. Життя у творчості / Л. Кость // Галицька брама. — 2007. — № 9-10 (вересень-жовтень) — С. 2-8.
10. Кость Л. Олена Кульчицька, (1877-1967) : графіка, малярство, ужиткове мистецтво : альбом-каталог / Л. Кость // Національний музей у Львові ім. А. Шептицького ; авторська стаття, упоряди. : Л. Кость ; упоряди. спогадів: Л. Кость, Т. Різун. Львів : Априорі, 2013. — 389 с. : іл.
11. Крип'якевич І. Український дереворит і твори Олени Кульчицької / І. Крип'якевич // Шляхи. — 1916. — 30 червня. — С. 419-424.

12. Кульчицька О.Л. Саморекляма / О.Л. Кульчицька // Жінка. — 1935. — № 11. — С. 5.
13. Кульчицька Олена Львівна. Графіка: Альбом творів / [вступ. ст. В. Касіяна]. — К. : Мистецтво, 1954. — 8 с. : іл.
14. НМЛ ім. А.Шептицького ф. 46215/16; Гк-3985.
15. НМЛ ім. А.Шептицького. ф. 31452; Гк-4448.
16. НМЛ ім. А.Шептицького. ф. 52172; Гк-4697.
17. Падовська О. Трагедія села Малковичі [Електрон. ресурс] / О. Падовська // vox-populi Всеукраїнський часопис для розумних та небайдужих. — 2013. — Режим доступу : <http://www.vox-populi.com.ua/rubriki/istoria/nadsann/tragediaselamalkoviciavtorpadovskaolena>.
18. Попов А. Елена Кульчицкая. Живопись. Графика / А. Попов. — М. : Советский художник, 1983. — 176 с.
19. Свенціцька В. Альбом Олени Кульчицької з народного одягу та мистецтва / В. Свенціцька // Народна творчість та етнографія. — 1963. — № 2. — С. 128-130.
20. Семчишин-Гузнер О.І. Художнє життя в Галичині кінця ХІХ – початку ХХ ст. : дисер. на здобуття наук. ступеня канд. мистецтвознавства: 17.00.05 / О.І. Семчишин-Гузнер ; Львівська академія мистецтв. — Львів, 2000. — 182 с.
21. Сенів І.В. О. Кульчицька. Нарис про життя і творчість / І.В. Сенів. — К., 1955. — 179 с.
22. Труш І. Артистичні замітки / І. Труш // Діло. — 1909. — Ч. 38 (22 лютого) — С. 2.
23. УСС у боях та міжчассі : мистецька спадщина : Лев Гец, Іван Іванець, Осип Курилас, Олена Кульчицька, Леонід Перфецький, Осип-Роман Сорохтей : альбом / [упоряди.: Ігор Завалій, Олена Кіс-Федорук, Тарас Лозинський, Оксана Романів-Тріска]. — Львів : Національний Музей у Львові ім. А. Шептицького ; Прага : Національна бібліотека Чеської республіки — Слов'янська бібліотека; Київ : Оранта, 2007.— 192 с. ; 313 іл.

ANNOTATION

Antonina Andriyovska. The chronicle of the Ukrainian people in Olena Kulchytska graphic art. The historical subject matter in graphic heritage of the prominent Ukrainian artist, ethnographer, teacher, public person Olena Kulchytska is studied in the article. Art pieces are systematized and analyzed in chronology: starting princely times until the times of the artist life. Also revue of the literature dealing with the subject matter was made. It was

studied three unknown pieces from founds of the National museum in Lviv named after A. Sheptytsky: woodcut «Christening of Rus» (1938) and linocut «Emigrants» (1948). The most interesting for artist aspects of the Ukrainian history were represented.

Keywords: Olena Kulchytska graphic art, linocut, woodcut, historical genre.

АННОТАЦИЯ

Антонина Андрійовська. Летопись украинского народа в графике Олены Кульчицкой. В статье отображено исследование исторической темы в графическом наследии выдающейся украинской художницы, ученого-этнографа, педагога, общественного деятеля О.Кульчицкой. Работы систематизировано и проанализировано в хронологической последовательности: от княжеских времен до времен жизни художницы. Осуществлено анализ литературы, посвященной исследуемой теме. Введено в научный оборот три неисследованные работы из фондов Национального музея во Львове им. А. Шептыцкого: ксилографию «Крещение Руси» (1938) и линогравюра «Эмигранты» (1948). Показаны те аспекты истории украинского народа, наиболее интересовавшие художницу.

Ключевые слова: графика О. Кульчицкой, линогравюра, ксилография, исторический жанр.